

VŠEHRD

LIST ČESKOSLOVENSKÝCH PRÁVNÍKŮ.

Trest smrti.

Univ. prof. Dr. Alb. Milota (Bratislava).

V dnešní době, kdy se pracuje na reformě trestního zákona a kdy nad obyčej časté a těžké případy hromadných a loupežných vražd vzrušují mysl celé veřejnosti, stala se otázka trestu smrti zase velmi aktuální. Nehodlám zde probírat celý tento ožehavý a těžký problém, neboť bych musil jen opakovati to, co bylo již mnohokrát řečeno, pouze chci ukázati na to, že celá otázka se u nás nechápe vždy správně, a to nejen širší veřejností, nýbrž i samými kruhy právníckými, jak ukazuje zejména článek prof. dra C. Horáčka v »Národních Listech« z 13. dubna t. r. »Zločinnost«.

Chyba vězí v tom, že celý problém se neřeší s hledisek kriminálně politických, nýbrž jedině se stanoviska citového. Těžkými zločiny je společnost dotčena ve své snaze po klidu a pořádku a instinktivně si uvědomuje nebezpečí, které jí hrozí od individuí, negujících všechna pravidla sociálního spoluzití. A tu se u ní poji hněv na takové rušitele zákona se strachem z nich a obojí toto citové hnutí vzbuzuje myšlenku na krajní prostředek, který je společnosti k dispozici, totiž trest smrti. Je přirozeným zjevem, že živoucí bytosti lnou k životu, a proto tato bázeň ze smrti se aplikuje i na všechny lidi jako pravidlo a vzniká přesvědčení, že trest smrti je nejstrašnější trest, který může provinilce stihnouti.

A přece taková odpověď na naši otázku je naprosto pochybená, neboť problém boje proti zločinnosti se nedá řešiti jinak, než chladnou rozumovou úvahou, která v každé politice, tedy i kriminální, je konec konců jedině správnou metodou. Postupujeme-li takto sine ira sed cum studio, vidíme nejprve, že bázeň ze smrti jako každé pravidlo má své výjimky a že taková výjimka se vyskytuje právě v našem případě u těch, kdo se dopouštějí nejtěžších zločinů, takže u nich zásada trestem zastrášovati se stává ve skutečnosti pouhou fikcí. Novější badání kriminálně psychologické, které od dob Lombrosových se opírá o pozorování četných zločinců a sneslo bohatý materiál (nejnověji v obsáhlých studiích Grossových, Wulffenových, Birnbaumových a j.), ukázalo, že právě nejtěžší zločinci jsou lidé naprosto odlišné mentality než jsou průměrní občané a že jejich zvláštní vlastnosti, ať vrozené ať získané, způsobují, že myšlení a cítění se u nich běře zcela jinými cestami než

u normálního počestného člověka. Zejména je to mravní otupělost, která je uzpůsobuje k jejich zločinu a je vede za sobeckými cíli přes slzy a bolest druhých lidí, která však na druhé straně je ucí nevážiti si i vlastního života. Jen tak si vysvětlíme, že jej dávají bez rozmyšlení v sázku, že se nedají odstrašiti ani ochrannými opatřeními, pro ně velmi nebezpečnými, ba že naopak je toto riziko přímo láká, a že se bez rozpaků života sami vzdávají. Příklady toho jsou velmi časté. Viděli jsme to v poslední době u pronásledovaných lupičů ve Velké Bytči a dnes opět přinášejí noviny zprávu, že vrah Robert Kniebl při pronásledování se střelil do spánku a zápasí se smrtí. A o takových lidech se domníváme, že je zastrašime, když před ně postavíme hrozbu trestem smrti?

A znamenala-li by i pro takové lidi smrt skutečně zlo, pak by při jejich povaze hrozba tímto zlem projevila jen tehdy svůj účinek, kdyby bylo možno v každém případě ji uskutečniti a každého takového zločince popraviti. Avšak to je naprosto vyloučeno a tím i hrozba smrti se míjí svým určením. Zločinci, se kterými v našich případech máme co činiti, jsou lidé nejvyš lehkomyšní a nerozvážliví, síla vůle se dovede projevit u nich jen ve směru zločinu, při čemž často jednají i ve zvláštním vzrušení, a tu je přirozené, že takoví lidé — jak už je ostatně vůbec v povaze lidské — počítají spíše s výsledkem pro ně šťastnějším než s výsledkem nepříznivým. Doufají nejprve, že vůbec uniknou lidské spravedlnosti, neboť podle svého mínění mají svůj čin dobře promyšlen a opatrně připraven (jejich intelekt nestačí vystihnouti dopředu příčinnost dějů a promysleti všechny možné eventuality). A i kdyby byli polapeni, tu se podle jejich přesvědčení naskytá na sta možností, jak uniknouti trestu smrti: šikovná výmluva, falešné alibi, slabost poroty, uprchnutí z vazby a pod. Za takových okolností determinující účinek představy trestu smrti na rozhodnutí zločincovo je tak nepatrný, že jej snadno přemůže představa užitku, který mu kyne z jeho zločinu.

Ani u druhé skupiny zločinců, kteří se dopouštějí těžkých zločinů, zejména proti životu, totiž u zločinců okamžitých a z vášně, hrozba trestem smrti se nemůže uplatniti způsobem, ovlivňujícím rozhodnutí čin spáchati, neboť rozhodnutí toto se tvoří náhle pod mocným tlakem afektů nebo vnějších popudů. Ostatně u takových zločinců naše společnost ani trestu smrti nevyžaduje, jak je viděti z mírných rozsudků poroty v takových případech.

A kde by snadná příležitost a zlý příklad mohly svést k těžkým zločinům lidi slabší vůle a menší morální síly, tam se může učiniti výjimka, jako ve výjimečných případech vůbec, stanným právem. Tu jedině hrozba trestem smrti může projevit svůj účinek, neboť posílí u takových lidí, kteří jsou k tomu přístupní, představy varovné. Kromě tohoto výjimečného případu se tedy trest smrti nedá obhájeti jeho zastrašující mocí.

Jediný důvod, který při chladné kriminálně politické úvaze mluví pro trest smrti, je skutečnost, že značí způsob, jakým se dají nejsnáze a nejbezpečněji odstraniti z lidské společnosti osoby, které pro ni představují veliké nebezpečí, jsouce rozhodnuty stále a stále útočiti na její nejcennější právní statky. V takovém případě má trest smrti ve skutečnosti nikoli povahu trestu, kterým způsobujeme zločinci zlo za to, že spáchal zločin, nýbrž povahu zabezpečovacího opatření, kterým se bráníme nebezpečí, jež z jeho povahy nám stále hrozí. Společnost, která z tohoto důvodu sahá k popravě nebezpečných a nenapravitelných zločinců, podobá se tomu, kdo v sebeochraně skolí lupiče, který jej zákeřně přepadne. Ovšem rozdíl je tu ten, že ten, kdo takto jedná v sebeochraně, má jen tento jediný prostředek na svoji záchranu, kdežto společnost může místo náhlého úplného odstranění zločince učiniti jej neškodným tím, že ho internuje na celý jeho život v uzavřeném ústavě podobně, jako to činí s nebezpečnými šílenici.

Některí kriminalisté (na př. Garofalo) doporučují skutečně popravování nebezpečných zločinců, jiní zase volí způsob druhý. Obojí má své důvody pro i proti. Pro popravu mluví fakt, že tímto způsobem se společnost chrání uvedeného nebezpečí způsobem nejjistějším a pro ni také nejpohodlnějším a nejlacinějším, kdežto doživotní přechovávání zločinců, samo o sobě nákladné, není nikdy zcela bezpečné jednak pro možnost útěku, jednak pro ohrožení strážního personálu. Druhý způsob se obhazuje důvody, které vůbec svědčí proti trestu smrti, zejména možnostmi justičního omylu a nesnadností zjistiti naprostou nebezpečnost a nepolepšitelnost zločincovu.

Podle mého soudu nelze tento rozpor rozluštiti jinak než podle ethického stanoviska, jaké kdo zaujímá v otázce, zda má stát právo na život svých občanů a zda může člověk člověka zbaviti proti jeho vůli života. O této otázce se nedá diskutovati a zmíněný problém se dá rozřešiti jedině hlasováním. Avšak kdo hlasuje pro usmrcení zločince, musí v důsledku toho býti i pro násilné odstraňování nebezpečných šílenců.

Přípravná osnova československého trestního zákona z r. 1926 se rozhodla pro stanovisko druhé. Nepřijala trest smrti, avšak zavádí místo něho jednak doživotní trest na svobodě (a to jak u žaláře § 41, tak i u vězení § 42), jednak dovoluje soudci, aby i v jiných případech každého zločince, který svou povahou, způsobem svého života, rázem svých zločinů a ostatními okolnostmi ukazuje, že je obecně nebezpečný pro trvalý sklon k zločinům, odsoudil do zvláštního zabezpečovacího ústavu, zvaného přechovatelnu, kde může býti zadržen i po celý svůj život (§ 58). Z toho je viděti, že je mylná pověst, která se rozšířila o této osnově, že hoví falešné a malomocné humanitě nové doby. Tvrdí se tak jedině proto, že se odhodlala zrušiti trest smrti, avšak přezírá se, že na druhé straně po zralé rozumové úvaze dává soudci do ruky daleko účinnější a namnoze i mnohem přísnější prostředky na potírání zločinnosti, než je tomu podle platného práva.